

Prof. dr. Marko Samardžija

Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

O C J E N A

doktorskoga rada

Maje Živko

„Morfo sintaktička (sic!) valencija glagola u hrvatskom i češkom jeziku

te češko hrvatski (sic!) valencijski rječnik glagola“

Prag, 2010.

0. Doktorski rad Maje Živko obaseže 753 stranice, a podijeljen je u tri cjeline: I. prikaz osnova teorije valentnosti i njezina terminološkoga inventara (str. 6-245); II. češko-hrvatski rječnik valentnosti glagola (str. 246-731) i III. popis navođene i konsultirane relevantne jezikoslovne literature (str. 732-753).
1. Teoretsko-metodološki okvir za svoju disertaciju Maja Živko oblikovala je na spoznajama i dosezima teorije valentnosti kao derivata *gramatike zavisnosti* Luciennea Tesnierèa. Pritom se ponajviše oslanja na postavke Gerharda Helbiga i Ulricha Engela, vodećih predstavnika dvaju u koječem različitim pristupa valentnosti glagola, čemu se u disertaciji ne posvećuje dovoljno pozornosti. Tim je pristupima zajednička svakako postavka o verbocentričnosti rečenične postave kao i nastojanje da se glagolima odrede, specificiraju i kvantificiraju „morfo-sintaktički suigrači“, tj. dopune i dodatci (njem. *Ergänzungen* i *Angaben*), što je u disertaciji u osnovi dobro prikazano. Prihvatljivo je i priklanjanje stajalištu da je valentnost šira morfološko-sintaktička pojava od rekcije, premda se u literaturi može naići i na suprotne tvrdnje. Autoričinij podjeli glagola po broju valencijskih dopuna (nevaletni, jednovalentni, dvovalentni, trovalentni, četverovalentni) može se, što se hrvatskoga jezika tiče, prigovoriti samo u vezi s četverovalentnim glagolima jer je podosta upitna valencijska obvezatnost četvrte dopune.
2. U vrlo opširnom poglavlju „Valencija prijedložnih izraza“ (str. 125-200) autorica prvo tvrdi da „svaki prijedlog ima razna značenja“ (str. 126) i time dolazi u proturječje sa spoznajom da su prijedlozi jedna od sinsemantičnih (suznačnih) vrsta riječi jer nemaju leksičko značenje nego samo relacijsko. Nekoliko redaka niže autorica pak dolazi u proturječje sa samom sobom tvrdnjom: „Prijedlozi, dakle, tvore sa (sic!) imenicom pojmovnu cjelinu i zbog toga izvan povezanosti sa (sic!) imenicama u pravilu uopće samostalno ne postoje“ (str. 126; isticanje naše). Ta tvrdnja potiče sljedeću dvojbu: ako prijedlozi „uopće samostalno ne postoje“, kako je onda moguće da budu posebno

raščlanjeni i prikazani s valencijskoga motrišta? A upravo tako postupa autorica u tom poglavlju prikazujući tridesetak hrvatskih prijedloga (bez, prema, duž / uzduž, do, unutar, k, oko / okolo, osim, umjesto, među / između, nad, na, o, za, radi, unutar, usred, ispred, nasuprot, prema, protiv, pred, ispred, preko pri, s / sa itd.)! Usto su tomu prikazu, usuprot naslovu disertacije, osnova *značenja* prijedložno-padežnih veza pa tek potom i njihova sintaktička funkcija.

3. Autorici se, nadalje, može prigovoriti i zbog toga što nije dovoljno pozornosti posvetila nekima već u teoriji valetnosti uočenim, dijelom i obrađenim, pitanjima kao što je dativ prisnosti / etički dativ (pa joj se zato u primjerima „prepliću“ taj dativ i enklitički dativi zamjenica). I valencijskim je posebnostima povratnih glagola trebalo posvetiti više pozornosti s obzirom na mjesto i ulogu enklitičkoga *se*. Literatura o valetnosti glagola pretežno je njemačka pa se u njoj malo spominje odnos (promjene) glagolskoga vida prema valetnosti glagola. Budući da su u disertaciji obrađeni glagoli dvaju slavenskih jezika, češkoga i hrvatskoga, kod kojih je glagolski vid iznimno važan, to je u disertaciji trebalo posebno i jače istaknuti. A trebalo je i nešto iznijansiranije izložiti pitanje odnosa infinitivne dopune (infinitiva) i veze da+prezent jer to dvoje nije u hrvatskome uvijek zamjenjivo: Jedno je rečenica *Petar je znao zapuštat* *posao.*, a posve drugo rečenica *Petar je znao da zapušta posao.*
4. „Češko-hrvatski valencijski rječnik glagola“ (autorica „češko hrvatski“ i u naslovu disertacije piše pravopisno pogrešno, tj. bez spojnice!?) središnji je i najopsežniji dio disertacije u kojem je kontrastivno obrađen niz čeških glagola i njihovih hrvatskih istovrijednica. Tu svakako treba spomenuti jedan konceptijski nesporazum. Autori dosadanjih jednojezičnih i dvojezičnih rječnika valetnosti glagola operirali su *rečenicama modelima* da bi korisnici lakše mogli uočiti zašto je nešto valetnošću uvjetovana dopuna, a nešto valencijski nevezan dodatak ili zašto je nešto u rečenici obvezatno, a nešto drugo može biti fakultativno. Kad su pak navodili primjere iz kakvoga korpusa, u njima su redovito isticali za opis valetnosti glagola bitne elemente. Autorica disertacije ne nasljeđuje tu praksu nego, bar na hrvatskoj strani, donosi primjere preuzete očito iz nekoga korpusa (ne kaže se iz kojega!) zbog čega počesto u primjerima donosi *valencijski zališne podatke* koje će prepoznati tek iznimno dobro upućen korisnik koji već *zna* razlučiti ono što je valencijski bitno od valencijski nebitnoga, pa i obvezatno od neobvezatnoga. Zbog toga znatan dio hrvatskih primjera ostavlja dojam „sirove građe“ na čijoj će doradbi trebati još poraditi. Inače u rječniku ima dobro uočenih i specificiranih čeških i hrvatskih valencijskih osebnosti koje mogu koristiti unaprjedenju učenja obaju kontrastiranih jezika.
5. Konsultirana i navodena jezikoslovna literatura po nejasnom je (vremenskom?) kriteriju podijeljena u dva dijela: na stariju i noviju. Pritom se novijim djelima pribrajaju npr. *Rječnik hrvatskoga jezika* F. Ivekovića i I. Broza objavljen god. 1901., zatim *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga / hrvatskosrpskoga jezika* I. Brapca, M. Hraste i S. Živkovića čije je posljednje (sedmo) izdanje objavljeno još god. 1968. ili *Kleines Valenzlexikon deutscher Verben* U. Engela i H. Schumachera objavljen god. 1976. *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance* P. Mrazović i Z. Vukadinović navodi se dvaput (str. 748), dvaput se navodi i knjiga *Spisi iz sintakse i semantike* M. Radovanovića: jednom pod autorovima imenom (str. 749), drugi put pod *Spisi* (str.

750). S druge strane u stariju je literaturu, nepažnjom, uvrštena npr. *Praktična hrvatska gramatika* Dragutina Raguža koja nije objavljena u XIX. stoljeću (1877.), nego 1997.!

6. Posebno moram istaknuti *da je disertacija pisana s nedovoljno pomnje* i za takav rad *nedopustivo nemarnim hrvatskim jezikom* tako da je malo stranica na kojima se autorici ne bi imalo što prigovoriti pravopisno, stilski ili metajezično, posebno kad jednostavno ignorira već ustaljene hrvatske jezikoslovne nazive pa npr. umjesto *priložna oznaka, genitivna dopuna, nevalentni glagol* ili *obvezatna dopuna* piše *adverbna oznaka, dopuna genitiva, avalentni glagol, obligatorna (sic!) dopuna*. Usto autorica i u svome metajeziku i u navođenju primjera bez pravoga razloga kadšto upotrebljava kolokvijalne i dijalektne elemente.
7. Zaključno se može reći da je Maja Živko u izradbu svoje disertacije uložila nesumnjivo znatan trud. Rezultat, nažalost, nije u skladu s veličinom toga truda jer je u disertaciji, po mome sudu, previše dvojbenih i neodrživih tvrdnja koje su, k tomu, izložene bez odgovarajuće pomnje, što je sa sobom, uz svakako korisne spoznaje i podatke, donijelo za rad ove vrste i povelik broj arbitrarnih postavka, pa i očitih pogrešaka različite naravi.

Zagreb, 16. prosinca 2010.